

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo@stm.fi

Viite: STM061:00/2014
Asia: Luonnos hallituksen esitykseksi Eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

YLEISTÄ

Kuurojen Liitto ry:ltä ei ole pyydetty lausuntoa yllä mainitusta asiasta, mutta maamme viittomakielisten kieli- ja kulttuuriryhmien edustajana haluamme lausua oman näkemyksemme. Lausunnessamme keskitymme ainoastaan sosiaalihuoltolaikiin ja siinä viittomakielisten näkökulmasta keskeisiin asioihin. Tällä hetkellä viittomakieliset eivät ole vielä muihin kansalaisiin verrattuna läheskään yhdenvertaisia, eikä viittomakielisen sosiaalihuollon asiakkaan mielipide ja tahto tule läheskään aina riittävästi kuulluksi.

Luonnos sosiaalihuoltolaiksi sisältää monia kannatettavia näkökulmia ja säädösehdotuksia. Tällaisina pidämme muun muassa asiakaskeskeisyyttä, tavoitetta tarjota yhdenvertaisia palveluita kaikille, viranomaisten välisen sekä viranomaisten ja muiden toimijoiden, ml. järjestöt välisen yhteistyön ja rakenteellisen sosiaalityön huomioiminen, muistutusajan pidentäminen, asiakkaan mahdollisuus saada omatyöntekijä sekä velvollisuus antaa ohjausta ja neuvontaa.

Jotta uudistuva sosiaalihuoltolaki osaltaan muuntuisi myös viittomakielisten kohdalla toimiviksi käytännöiksi ja olisi linjassa sekä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen (mm. artikla 9 – saavutettavuus ja esteettömyys, artikla 21 – tiedonsaanti, kieli ja kommunikaatio) että Kataisen hallitusohjelman kanssa (tavoitteena kehittää viittomakielisiä sosiaali- ja terveyspalveluja, s. 59), haluamme kommentoida joitakin pykäläiä sekä tehdä lain yksityiskohtaisiin perusteluihin joitakin lisäysehdoituksia.

7 § HYVINVOINTIA EDISTÄVÄN TIEDON JA ASiantuntemuksen KÄYTTÖ

Tässä yhteydessä haluamme korostaa erityisesti sosiaalihuollon eri asiakasryhmiä edustavien järjestöjen kanssa tehtävän yhteistyön tärkeyttä. Järjestöillä on oman alansa asiakkaista ja heidän tarpeistaan syvällistä asiantuntemusta, jota kannattaa aktiivisesti hyödyntää.

8 § KUNNAN ASUKKAIDEN VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET

Kuntalaisten näkemysten keräämisessä korostetaan (s. 151) erityisesti heikommassa asemassa olevien huomioimista. Viittomakielisten kohdalla täytyy ottaa huomioon, että esimerkiksi tavanomaiset kirjalliset suomen- tai ruotsinkieliset kyselyt eivät sovellu kaikille viittomakielisille. Käytännön kokemus on osoittanut, että hyvä keino viittomakielisten näkemysten keräämiseen on esimerkiksi paikallisella kuurojen yhdistyksellä järjestetty ryhmähaastattelu, jonka vetäjä itse on viittomakielinen.

18 § SOSIAALINEN KUNTOUTUS

Sosiaalista kuntoutusta käsittelevän § 18 yksityiskohtaisissa perusteluissa ei käy ilmi, onko kuurojen ja eriasteisesti kuulovammaisten lasten mahdollisuus saada viittomakielen kotiopetusta sopeutumisvalmennuksena tarkoitus sisällyttää sosiaalihuoltolakiin vai sisällytetäänkö se valmisteilla olevan vammaispalvelulain valmennusta ja ohjausta koskeviin pykäliin. Ko. lakien yhteensovittamisessa tulee varmistaa se, että viittomakielen ja erilaisten kommunikaatiomenetelmien kotiopetus turvataan.

31 § 5 KOHTA: KIELELLISEN, KULTTUURISEN SEKÄ USKONNOLLISEN TAUSTAN HUOMIOIMINEN

Lain yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 183) todetaan, että "Säännöksen 1 momentin 5 kohdan mukaan tulisi huomioida asiakkaan kielellinen, kulttuurinen sekä uskonnollinen tausta. Vastaava säännös on voimassa olevan asiakaslain 4 § 2 momentissa sekä lastensuojelulain 4 § 7 kohdassa."

Viittomakielisten kohdalla palveluita, joiden tuloksellinen käyttö edellyttää suoraa viittomakielistä kommunikaatiota palvelua antavan henkilön ja asiakkaan välillä ovat muun muassa päivähoido, perhetyö, kotipalvelu, kotihoito, asumispalvelut, laitospalvelut ja päihdetyö. Nämä ovat luonteeltaan pitkäkestoisia tai muuten luonteeltaan sellaisia, joissa pelkkä tulkkaus ei riitä, vaan palvelut tulee tuottaa suoraan asiakkaan omalla kielellä.

Esimerkiksi asumis- ja laitospalveluita järjestettäessä tulee huomioida erityisesti viittomakielisten vammaisten ja vanhusten tarve omakieliseen palveluun ja toimintaympäristöön. Oman kielen merkitys korostuu muun muassa muistin heiketessä tai muiden toimintakykyä heikentävien sairauksien tai vammojen vuoksi. Yksin kuulevien joukossa elävä viittomakielinen ikäihminen tai muuten haavoittuvassa asemassa oleva viittomakielinen jää ilman tietoa, sosiaalista vuorovaikutusta ja vertaistukea. Tämä heikentää hänen hyvinvointiaan, toimintakykyään ja turvallisuuttaan. Tällaisissa tilanteissa myös yhteys omaan kieliyhteisöön katkeaa helposti. Jos viittomakielisellä ja asumispalveluyksikön tai laitoksen henkilökunnalla ei ole toimivaa keskinäistä kieltä tai kommunikaatiomenetelmää, se voi pahimmillaan johtaa jopa hoitovirheisiin.

Esitämme, että lain yksityiskohtaisiin perusteluihin yllä mainittuun kohtaan lisätään seuraavaa: **Jos asiakkaan tarve sosiaalipalveluihin on pitkäkestoinen, asiakas ei kykene toimimaan tulkin välityksellä tai palvelun käyttö tulkin välityksellä ei ole palvelun luonteen vuoksi tarkoituksenmukaista, palvelu tulee tuottaa asiakkaan äidinkielellä. Jos äidinkielistä palvelua on saatavilla ja se on asiakkaan edun mukaista, on asiakkaalla oltava mahdollisuus hakeutua äidinkielisten palvelujen piiriin ja myös yli kuntarajojen. Lyhytkestoisissa palveluissa asiakkaan kielellisen ja kulttuurisen taustan huomioiminen voi tarkoittaa tulkin käyttöä.**

33 § ASIAKKAAN OIKEUS SAADA SELVITYS ERI VAIHTOEHDOSTA

Pykälän 2 momentin mukaan tiedonantotavan tulee olla sellainen, että asiakas kykenee riittävästi ymmärtämään sen sisällön ja merkityksen. Yksityiskohtaisissa perusteluissa (s.184) todetaan, että "selvitystä annettaessa olisi otettava huomioon asiakkaan ikä, koulutus, äidinkieli, kulttuuritausta ja muut henkilökohtaiset ominaisuudet".

Yksityiskohtaisissa perusteluissa käsiteltäessä tilannetta, jossa asiakkaalla ja henkilöstöllä ei ole yhteistä kieltä, todetaan myös, että "Jos tulkkia ei olisi mahdollista saada paikalle, tulisi ymmärtämisestä huolehtia muulla tavoin".

Sosiaalihuollon henkilöstöllä ei välttämättä ole edellytyksiä arvioida, onko viittomakielinen asiakas ymmärtänyt annetun tiedon riittävässä laajuudessa, mikäli tieto annetaan muulla kuin asiakkaan omalla kielellä. Korostamme sitä, että viranomainen ei saa rajoittaa tai kieltäytyä toteuttamasta viittomakielisten kielellisiä oikeuksia sillä perusteella, että asianomainen osaa jonkin verran suomea tai ruotsia. Yhdenvertaisen kohtelun ja itsemääräämisoikeuden näkökulmasta viranomaisella ei ole oikeutta asiakkaan puolesta päättää siitä, millä kielellä tai menetelmällä asiakas ymmärtää riittävästi, koska tällaisissa tilanteissa tosiasiallisena tuloksena voi olla se, että viittomakielinen asiakas ei saa itseään koskevaa tietoa riittävästi tai samassa määrin kuin muut.

Esitämme, että em. lause täydennetään seuraavaan muotoon: **Jos tulkkia ei olisi mahdollista saada paikalle, tulisi ymmärtämisestä huolehtia muilla tavoin tai mahdollisuuksien mukaan siirtää tilanne sellaiseen ajankohtaan, jolloin tulkki olisi käytettävissä.**

35 § TULKITSEMINEN JA KÄÄNTÄMINEN

Pykälän 35 osalta viittaamme § 31 ja § 33 koskeviin kommentteihin liittyen tulkkauksen välityksellä ja omalla kielellä tuotettujen palveluiden keskinäiseen suhteeseen.

Nykyisen sosiaalihuoltolain 4 § 2 momentin mukaan asiakkaan äidinkieli tulee huomioida. Käytännössä tämä säädös on viittomakielisten kohdalla usein sivuutettu ja toimeenpano on tukeutunut ainoastaan saman lain 5 § 3 momenttiin, jonka mukaan "Jos sosiaalihuollon henkilöstö ei hallitse asiakkaan käyttämää kieltä taikka asiakas ei

aisti- tai puhevian vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta.” Nyt käsiteltävänä olevan lakiluonnoksen vastaava § 35 on sanamuodoltaan aivan samanlainen. Tietojemme mukaan viittomakielen tulkkauksen järjestäminen on kuitenkin usein saatettu sivuuttaa tai jopa evätä sillä perusteella, että se on katsottu tarpeettomaksi tai järjestäminen ei ole mahdollista ajankohdan, taloudellisten seikkojen tms. vuoksi. Haluamme korostaa sitä, että asiakkaan ja henkilöstön yhteisen kielen puuttuessa kommunikaatio-ongelma on molemminpuolinen, eikä viranomaisen tai sosiaalihuollon henkilöstön tule rajoittaa asiakkaan oikeutta oman kielen käyttöön.

Viittomakielisten osalta tulee huomioida, että Suomessa käytetään kahta kansallista viittomakieltä, suomalaista viittomakieltä ja suomenruotsalaista viittomakieltä. Tällöin on tärkeää huolehtia siitä, että tulkkaus toteutuu oikealla kielellä.

38 § HYVINVOINTIA EDISTÄVÄ NEUVONTA JA OHJAUS

Viittomakieliset jäävät helposti julkisten palveluiden ulkopuolelle kommunikaatio-ongelmien vuoksi. Viranomaiset eivät osaa ohjata heitä palveluiden piiriin tai eivät ota riittävästi vastuuta asiakkaan tilanteesta. Tämän vuoksi haluamme hyvinvointia edistävän neuvonnan ja ohjauksen osalta korostaa järjestöjen kanssa tehtävän yhteistyön tärkeyttä

Esitämme, että lain yksityiskohtaisiin perusteluihin (s. 191) lisätään maininta:
Asiakkaan kokonaistilanteen edellyttäessä saattaa olla tarkoituksenmukaista ohjata hänet hyödyntämään myös järjestöjen palveluita.

39 § 5 SOSIAALIHUOLLON SAATAVUUS JA SAAVUTETTAVUUS

Viittomakielisten kohdalla erilaisissa julkisissa palveluissa oma-aloitteisen palvelujen piiriin hakeutumisen esteenä ovat joko pelkästään lankapuhelinliittymällä toimivat yhteydenottokanavat tai erilaiset takaisinsoittojärjestelmät, joihin ei ole mahdollista ottaa yhteyttä tekstiviestillä. Viittomakielisiä yhteyksiä ei juurikaan ole käytössä.

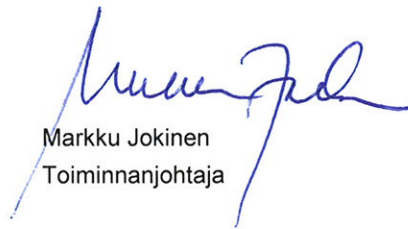
Lain yksityiskohtaisten perusteluiden (s.192) oma-aloitteista ja oikea-aikaista palvelujen piiriin hakeutumista koskevaan kohtaan esitämme lisättäväksi seuraavaa:
Yhteydenoton palveluihin on voitava tapahtua esteettömästi.

Haluamme korostaa sitä, että tietoa sosiaalihuollon palveluista on oltava saatavissa myös viittomakielisenä. Toisaalta on huomioitava myös se, että pelkästään verkossa oleva tieto ei ole kaikkien kansalaisten - ei myöskään kaikkien viittomakielisten saavutettavissa.

LAUSUNNON KESKEINEN SISÄLTÖ

Kuurojen Liitto ry haluaa lausunnossaan korostaa sosiaalihuollon palvelujen saavutettavuutta ja käytännön toimivuutta viittomakielisten näkökulmasta. Korostamme sitä, että sosiaalihuollon palveluissa on aktiivisesti pyrittävä käyttämään tulkkausta, jotta kommunikaatio sosiaalihuollon työntekijöiden ja viittomakielisen asiakkaan välillä olisi sujuvaa ja asiakas tulisi kuulluksi. Mutta tulkkaus ei läheskään aina ole riittävä keino sosiaalihuollon eri palveluiden toteuttamisessa.

Viittomakielisten kohdalla palveluita, joiden tuloksellinen käyttö edellyttää suoraa viittomakielistä kommunikaatiota palvelua antavan henkilön ja asiakkaan välillä ovat muun muassa päivähoito, perhetyö, kotipalvelu, kotihoito, asumispalvelut, laitospalvelut ja päihdetyö. Nämä ovat luonteeltaan pitkäkestoisia tai muuten luonteeltaan sellaisia, joissa pelkkä tulkkaus ei riitä, vaan palvelut tulee tuottaa suoraan asiakkaan omalla kielellä.

Markku Jokinen
Toiminnanjohtaja